

Broj LXII-LXIII / 2020
Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

GRANICE I PANDEMIJA: OTKAZAN(O) LET(O) 2020

TEMA BROJA STR. 3–4

INTERVJU STR. 5–6

Tomas Šib, ambasador
Savezne Republike Nemačke u Srbiji

U FOKUSU STR. 7–8

Novi budžet EU: Do istorijskog dogovora

AKTUELNO STR. 11–13

Dekarbonizacija u doba pandemije: Život u krizi – trajno stanje
ili trenutna okolnost

PREDSTAVLJAMO STR. 16–17

Program nemačkog predsedavanja Savetu EU:
zajedno za oporavak Evrope

- 1. jul** **Nemačka započela predsedavanje Savetu EU**
Nemačka je od Hrvatske preuzela rotirajuće šestomesečno predsedavanje Savetu EU. Glavni prioritet nemačkog predsedavanja je oporavak od posledica pandemije Covid-19, što je izraženo i u motu predsedavanja – „Zajedno za oporavak Evrope!“. Zadržani su i prioriteti kojima je ova država članica planirala da se posveti pre pandemije, poput klimatskih promena, digitalne suverenosti i uloge EU u svetu. [Više...](#)
- 2. jul** **Evropska komisija predstavila pregovaračke okvire za Severnu Makedoniju i Albaniju**
Evropska komisija predstavila je Savetu Evropske unije nacrt pregovaračkih okvira za Severnu Makedoniju i Albaniju. Sada zemlje članice EU treba da razmotre dokumente i eventualno usvoje pregovaračke okvire, kako bi se stvorile okolnosti za organizovanje međuvladinih konferencija na kojima će se otvaranjem prvog poglavlja obeležiti i formalno otvaranje pristupnih pregovora ove dve zemlje. [Više...](#)
- 9. jul** **Srbija prihvata novu metodologiju u pregovorima o članstvu u EU**
Posle sastanka s predsednikom Francuske Emanuelom Makronom u Parizu, predsednik Srbije Aleksandar Vučić izjavio je da je Srbija odlučila da prihvati novu metodologiju u pristupnim pregovorima sa EU, kao i da je ona povoljnija i daleko konkretnija za Srbiju. [Više...](#)
- 10. jul** **Vlada Srbije usvojila strategiju za razvoj pravosuđa i revidiran Akcioni plan za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava**
Vlada Srbije je usvojila Nacionalnu strategiju za razvoj pravosuđa za period 2020–2025. i revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23 (Pravosuđe i osnovna prava), koje je jedno od najvažnijih poglavlja u pristupnim pregovorima sa EU. Ova dva dokumenta predstavljaju strateška dokumenta za nastavak reformskih procesa u oblasti vladavine prava. [Više...](#)
- 21. jul** **Podrška pristupanju EU u Srbiji porasla na 51%**
Istraživanje koje su zajedno sproveli Centar za evroatlantske studije (CEAS) i CeSID, od 17. do 26. jula 2020. godine, na uzorku od 1.000 punoletnih građana Srbije, pokazalo je da, ako bi se organizovao referendum o pristupanju Srbije EU, 51% građana glasao bi za pristupanje (rast od 2% u odnosu na 2019), dok bi 31% građana glasalo protiv, a skoro svaki peti građanin Srbije ne bi glasao. [Više...](#)
- 21. jul** **Lideri EU postigli dogovor o budžetu i planu za ekonomski oporavak**
Lideri 27 zemalja Evropske unije postigli su u ranim jutarnjim satima 21. jula, petog dana Samita, dogovor o planu za oživljavanje ekonomije koja je ugrožena epidemijom virusa korona. Uz sporazum o narednom višegodišnjem budžetu i planu za oporavak od posledica pandemije, lideri su se složili i da dodelu finansijske pomoći uslove poštovanjem vladavine prava i demokratskih vrednosti. [Više...](#)
- 28. jul** **Prva evropska glavna tužiteljka okupila tim**
Savet EU imenovao je tužioce Kancelarije evropskog javnog tužioca (EPPO) koji će se, sa glavnom tužiteljkom EU Laourom Kodrutom Kovesi, baviti istragama, gonjenjem i privođenjem pravdi onih koji čine krivična dela protiv EU budžeta. Zadatak EPPO biće borba protiv kriminala usmerenog na finansijske interese EU, poput prevara, korupcije, izbegavanja plaćanja poreza na dodatu vrednost iznad deset miliona evra i sl. [Više...](#)
- 10. avgust** **Održan sastanak Saveta Koordinacionog tela za pristupanje Evropskoj uniji**
Nakon skoro pet godina neaktivnosti, Savet Koordinacionog tela za proces pristupanja Srbije Evropskoj uniji sastao se 31. jula kako bi razgovarao o mogućim efektima primene nove metodologije proširenja EU i njenom klsterskom pristupu, načinu na koji se on može reflektovati na dosadašnji napredak i vrednovanje otvorenih poglavlja iz pojedinih klastera, kao i o novoj IPA III perspektivi 2021–2027, povezanoj s novom metodologijom. [Više...](#)

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Bulevar oslobođenja 177, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Babić Barnes, Vladimir M. Pavlović, Jelena Jorgačević, Tamara Arsić

Autori: Tamara Arsić, Andrijana Lazarević, Jelena Amzirkov, Mirjana Jovanović, Aleksandar Nikolić

Lektura: Marijana Milošević

Objavlivanje elektronskog biltena „Progovori o pregovorima“ podržala je Fondacija za otvoreno društvo u Srbiji. Stavovi izneti u ovom biltenu nisu nužno stavovi Fondacije za otvoreno društvo. Beogradska otvorena škola odgovorna je isključivo za iznete informacije. Za stavove i informacije u autorskim tekstovima i intervjuima odgovorni su sami autori, odnosno intervjuisane osobe.

Granice i pandemija

OTKAZAN(O) LET(O) 2020

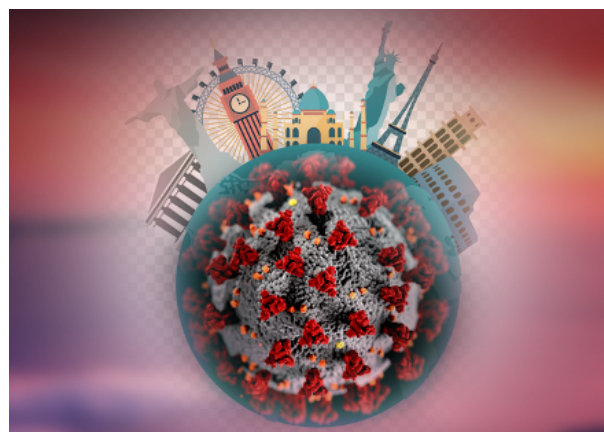
Najveći udarac, ovog leta, podnose države čija ekonomija u velikoj meri zavisi od turizma, poput Hrvatske, Kipra, Grčke, Španije i drugih. Na globalnom nivou, procenjen gubitak usled ove situacije je od 840 do 1.000 milijardi evra, a na nivou EU posao će izgubiti šest miliona ljudi koji rade u nekoj od grana turizma. Broj zauzetosti smeštajnih kapaciteta smanjio se od 60% do 90%.

Početak 2020. godine, mnogi Evropljani su čekali leto „k'o ozeb'o sunce" i razmišljali o bajkovitim plažama Grčke, Italije i Španije. Međutim, već u martu svi planovi su postali upitni. Evropom se proširio smrtonosni virus korona, a države su počele da zatvaraju granice. Izuzetak nisu bile ni članice Evropske unije koje su, neke najteže pogođene i u strahu od virusa stavile u drugi plan jedan od glavnih postulata EU – slobodu kretanja robe, usluga i ljudi.

U samom početku, o jedinstvenom odgovoru EU nije bilo reči i čini se da su se članice rukovodile parolom: „spašavaj se ko može". Ostalo je da samostalno odlučuju o uslovima i pravilima kretanja i putovanja, ukoliko su ona uopšte dozvoljena. Neke su skoro u potpunosti zatvorile granice i za robu, usluge i ljude, neke ograničile turistička putovanja, a neke postavile određene uslove pod kojim kretanje može da se obavlja – određena roba zelenim trakama, radnici i putnici s negativnim testovima i obaveznom četrnaestodnevnom ili sedmodnevnom kućnim karantinom, ili zabranom ulaska ljudi koji dolaze iz zemalja žarišta korona virusa, odnosno, rizičnih područja.

Nova EU normalnost

Prva članica EU koja je zbog pandemije uvela ograničenja kretanja bila je Italija, još u februaru 2020. Evropska komisija je, u skladu s tadašnjom procenom rizika od izbijanja epidemije, koji nije bio zabrinjavajući, odbacila ideju o uvođenju kontrole unutrašnjih granica u zoni Šengena. Međutim, kako je slika koja je dolazila iz Italije iz dana u dan postajala sve dramatičnija, a italijanski zdravstveni sistem sve više pred pucanjem, vrlo brzo se situacija promenila. Petnaest članica EU, ali i druge članice Šengena – Norveška, Island, Lihtenštajn i Švajcarska, do polovine marta najavile su mere za zatvaranje granica. Ovakve jednostrane odluke dovele su do velikih ekonomskih i socijalnih poremećaja, a naročito osetljivo pitanje postalo je prekogranično kretanje medicinske i prateće opreme, kretanje stranih radnika i putnika. Evropski savet se, u cilju dodatne zaštite šengenske zone, složio da se uvede zatvaranje spoljnih granica EU. Ipak, Evropska komisija je izdala smernice za upravljanje granicama u vreme pandemije, u kojima se navodi da države članice treba da pokušaju da sačuvaju slobodan promet sve robe, a naročito medicinske opreme, lekova, osnovnih i lakokvarljivih prehran-

Izvor: <https://www.rttnews.com/>

benih proizvoda, osim ukoliko su neka ograničenja opravdana. Uspostavljene su i zelene trake – prioritetne trake koje služe za teretni saobraćaj.

Takođe, države su se složile da se obezbedi prekogranično kretanje radnika u kritičnim sektorima i da se omogući povratak kući građanima EU, čak i u slučaju da moraju da pređu zatvorene kopnene granice država članica. Do kraja aprila, svojim kućama se vratilo 600.000 evropskih građana.

Iako je među državama članicama EU i članicama Šengena došlo do načelnih dogovora o upravljanju granicama u vreme krize, države i dalje postupaju po sopstvenom nahođenju kada je u pitanju mobilnost ljudi, robe i usluga. Ipak, svedoci smo da se, u cilju obnavljanja slobode kretanja, uspostavlja „nova normalnost“, koja podrazumeva obavezno poštovanje velikog broja mera za smanjivanje kontakta među ljudima koji prelaze granice.

Iako je među državama članicama EU i članicama Šengena došlo do načelnih dogovora o upravljanju granicama u vreme krize, države i dalje postupaju po sopstvenom nahođenju kada je u pitanju mobilnost ljudi, robe i usluga. Ipak, svedoci smo da se, u cilju obnavljanja slobode kretanja, uspostavlja „nova normalnost“, koja podrazumeva obavezno poštovanje velikog broja mera za smanjivanje kontakta među ljudima koji prelaze granice.

Čini se da EU sada radi na tome i pokušava da podstakne države da ukinu ograničenja kretanja i da prepoznaje da na duži rok nacionalne težnje i odluke mogu značajno da ugroze načelno zajedništvo koje je postojalo među državama pre pandemije. Nije isključeno ni da u drugoj polovini godine dođe do reformisanja šengenskog sistema kako bi se ujednačilo delovanje u sličnim kriznim situacijama.

Iako se niko u februaru i martu nije nadao da će leto Gospodnje 2020. biti otkazano, sve više liči da – jeste otkazano. Oni hrabriji, koji se ne plaše virusa, mogu pronaći način da posete neke od najatraktivnijih destinacija, sada, faktički, pustih i bez gužve. Ipak, statistike ukazuju da se većina neće izlagati riziku. Bliži se kraj avgusta, a nadanja, planovi, letnji snovi i putovanja odlažu se – za naredno leto.

Flight – canceled

Ništa značajno bolja situacija nije ni kada su turistička putovanja u pitanju. Ni u ovoj oblasti nije postojao zajednički, jedinstveni odgovor EU, već su države samostalno odlučivale o turističkim putovanjima. Iako je titrao tračak nade da će se epidemija smiriti do leta, i da, kao što su nas neki naučnici uveravali, virus ne može da preživi na visokim temperaturama – realnost nas je opet demantovala.

Turistička putovanja u države EU i iz njih ili su potpuno onemogućena ili su omogućena uz poštovanje strogih zdravstvenih i bezbednosnih protokola.

Države članice EU su se, kada je došlo do zahuktavanja pandemije, složile o koordinisanom delovanju na spoljnim granicama, na osnovu preporuke Komisije. Osim postupanja u vezi s protokom robe i usluga, ograničena su takozvana neprioritetna putovanja na određeni period, koji je više puta produžavan. U junu je odlučeno da države članice i države Šengena postepeno počnu da ukidaju ograničenja.

Krajem juna, države članice su se dogovorile da se postepeno ukidaju ograničenja za one države oko kojih se sve članice složile. Odluka koje su to države doneta je na osnovu niza principa i objektivnih kriterijuma, uključujući zdravstvenu situaciju, sposobnost primene mera zadržavanja tokom putovanja i uzajamnost, a sve prema podacima Evropskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti i Svetske zdravstvene organizacije.

Ogromni gubici u turizmu

Lista država u koje i iz kojih su dozvoljena neprioritetna putovanja ažurira se na svake dve nedelje, čime se građanima EU ipak, ukoliko nemaju strah od zaraze, omogućava da ove godine ugledaju neke od najatraktivnijih turističkih destinacija.

Sva ova ograničenja u prethodnih nekoliko meseci stavila su turističku industriju EU pod ogroman pritisak, uz realan strah da će situacija ostaviti nesagledive posledice na ovu, veoma važnu, granu ekonomije.

I podaci zaista jesu poražavajući. Nesumnjivo je da su izbijanje virusa korona i obustava putovanja doveli do smanjenja prihoda (naročito kad se uzme u obzir da doprinos turizma budžetu EU iznosi čak 10%). Najveći udarac, ovog leta, podnose države čija ekonomija u velikoj meri zavisi od turizma, poput Hrvatske, Kipra, Grčke, Španije i drugih. Na globalnom nivou, procenjen gubitak usled ove situacije je od 840 do 1.000 milijardi evra, a na nivou EU procenjuje se da će posao izgubiti šest miliona ljudi koji rade u nekoj od grana turizma. Broj zauzetosti smeštajnih kapaciteta smanjio se od 60% do 90%, a najveće gubitke beleže avio-industrija, hotelska i ugostiteljska industrija, turističke agencije i ostali prevoznici.¹

Iako se niko u februaru i martu nije nadao da će leto Gospodnje 2020. biti otkazano, sve više liči da – jeste otkazano. Oni hrabriji, koji se ne plaše virusa, mogu pronaći način da posete neke od gradova i plaža, sada, faktički, pustih i bez gužve. Ipak, gorenavedene statistike ukazuju da se većina neće izlagati riziku.

Bliži se kraj avgusta, a nadanja, planovi, letnji snovi i putovanja odlažu se – za naredno leto.

Tamara Arsić,
Beogradska otvorena škola

Izvor: <https://www.adn.com/>

¹ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/travel-and-transportation-during-coronavirus-pandemic/eu-helps-reboot-euro-pe-tourism_en

ŠIB: TEMPO PRISTUPANJA SRBIJE EU ZAVISI OD BORBE PROTIV KORUPCIJE, SLOBODE MEDIJA I VLADAVINE PRAVA

Nijedan region u svetu nije pokazao toliko solidarnosti koliko smo pokazali mi iz Evropske unije. Pomoć EU Zapadnom Balkanu za posledice Covid-19 iznosi 3,3 milijarde evra. Međutim, tačno je da smo i pre pandemije videli istraživanja javnog mnjenja koja pokazuju da je u Srbiji nivo evroskepticizma najveći u celom regionu. Očigledno moramo bolje prenositi poruku o prednostima članstva u EU i činjenici da su reforme koje vode u EU najpre korisne za samu Srbiju.

Predsedavanje Nemačke Savetu Evropske unije otpočelo je 1. jula, a pred Unijom se nalazi izrazito bitnih šest meseci kada je reč o odgovoru na zdravstvenu i ekonomsku krizu i očuvanje jedinstva, što su i prioriteta nemačkog predsedavanja. Kada je reč o Srbiji, neposredno pre rotacije između Hrvatske i Nemačke na čelu Saveta održali su se izbori. Srbija nije otvorila nijedno poglavlje, a njen odnos prema evropskim vrednostima i spoljnoj politici EU nailazi na sve glasnije kritike. Razgovarali smo o ovim temama sa ambasadorom Nemačke u Beogradu Tomasom Šibom.

European Western Balkans: Nemačka preuzima predsedavanje Savetu EU u jednom od, može se reći, najizazovnijih perioda za Uniju. Šta su prioriteta predsedavanja vaše države i gde je među njima Srbija, kao zemlja koja pregovara o pristupanju?

Ambasador Tomas Šib: Tako je, pandemija Covid-19 nas je naterala da ponovo promislamo o našem predsedavanju. Kao što moto našeg predsedavanja kaže: „Učiniti Evropu ponovo jakom. Zajedno.“ Uradićemo sve da pomognemo u prevazilaženju zdravstvene krize i da zagovaramo ekonomski oporavak našeg kontinenta. Moramo da odgovorimo na ekonomske i društvene posledice pandemije. Istovremeno, klimatske promene i digitalna transformacija ostaju ključne teme budućnosti Evrope. Kriza koju je izazvao koronavirus je takođe prilika da se investira u održivost („zeleni oporavak“).

Višegodišnji finansijski okvir i pregovori o budućim odnosima s Velikom Britanijom su takođe visoko na našoj agendi. Nadamo se da ćemo postaviti kurs za održivu evropsku izbegličku i migracionu politiku. Želimo da ojačamo saradnju s tranzitnim državama, uključujući Srbiju. Promovisanje i zaštita vladavine prava, takođe unutar EU, takođe će biti prioritet našeg predsedavanja.

Proširenje EU ostaje visoko na našoj agendi i nadamo se da ćemo postići napredak u procesu pristupanja Severne Makedonije i Albanije. Uveren sam da će pregovori o pristupanju sa Srbijom takođe napredovati tokom našeg predsedavanja. Srbija je ta koja određuje tempo ovog napretka. Ohrabrujem sve

Izvor: <https://europeanwesternbalkans.rs/>

relevantne aktere u Srbiji da se hrabro prihvate reformi na koje se Srbija obavezala u okviru pregovora o pristupanju, posebno kada je reč o vladavini prava.

EWB: Nemačka će predsedavati pregovorima o instrumentu za prevazilaženje ekonomske krize (Next Generation EU) i Višegodišnjem finansijskom okviru. Da li očekujete da će ovi pregovori biti uspešni, kao i da će predloženi iznos Instrumenta za pretprijetnu pomoć (IPA III) ostati na nivou koji je predložila Evropska komisija?

Budućnost zemalja Zapadnog Balkana, uključujući i Srbiju, je u Evropskoj uniji. U snažnom je interesu EU da Srbija bude stabilna i prosperitetna, zato što je ona u našem neposrednom susedstvu i ono što se dešava ovde utiče na nas i obrnuto – što je još jednom pokazano i tokom pandemije. Zbog toga je EU bila, jeste i ostaće najveći donator Srbiji i njen najvažniji ekonomski partner.

TŠ: Pregovori o Višegodišnjem finansijskom okviru su u toku i nisam u položaju da spekulišem o ishodu.

EWB: Narativ koji su neki akteri u Srbiji promovisali tokom pandemije je da se EU kreće ka raspadu i da nedostaje solidarnost kako unutar same Unije tako i prema Zapadnom Balkanu. Da li verujete da je ovo naštetilo imidžu EU među građanima Srbije?

TŠ: Taj narativ je naprosto pogrešan. Nijedan region u svetu nije pokazao toliko solidarnosti koliko smo pokazali mi iz Evropske unije. Pomoć EU Zapadnom Balkanu za posledice Covid-19 iznosi 3,3 milijarde evra. Međutim, tačno je da smo i

pre pandemije videli istraživanja javnog mnjenja koja pokazuju da je u Srbiji nivo evroskepticizma najveći u celom regionu. Očigledno moramo bolje prenositi poruku o prednostima članstva u EU i činjenici da su reforme koje vode u EU najpre korisne za samu Srbiju.

EWB: Zajednički prioritet „predsedničke trojke“ (Nemačke, Portugala i Slovenije) koje predsedavaju Savetu do kraja 2021. jeste da se produbi saradnja sa Zapadnim Balkanom. Kako ocenjujete geopolitičko pozicioniranje Srbije u proteklih nekoliko meseci? Čini se da je uspostavila čvrće odnose sa Kinom.

TŠ: Naš polazni stav ostaje isti: Budućnost zemalja Zapadnog Balkana, uključujući i Srbiju, je u Evropskoj uniji. U snažnom je interesu EU da Srbija bude stabilna i prosperitetna, zato što je ona u našem neposrednom susedstvu i ono što se dešava ovde utiče na nas i obrnuto – što je još jednom pokazano i tokom pandemije. Zbog toga je EU bila, jeste i ostaće najveći

Kao država koja pregovara o članstvu, Srbija treba da deli ključne evropske vrednosti i od nje se očekuje da se usaglasi sa spoljnom politikom EU, poput nedavne Deklaracije visokog predstavnika u ime EU o nacionalnom bezbednosnom zakonodavstvu o Hongkongu, koji je usvojio Kineski nacionalni narodni kongres.

donator Srbiji i njen najvažniji ekonomski partner. To ne znači, naravno, da mi – kao Evropljani – ne treba da negujemo saradnju s drugim važnim partnerima kao što je Kina. Ohrabrujemo Srbiju da održava prijateljske odnose sa svim zemljama. Međutim, kao država koja pregovara o članstvu, Srbija treba da deli ključne evropske vrednosti i od nje se očekuje da se usaglasi sa spoljnom politikom EU, poput nedavne Deklaracije visokog predstavnika u ime EU o nacionalnom bezbednosnom zakonodavstvu o Hongkongu, koji je usvojio Kineski nacionalni narodni kongres.

EWB: Kancelarka Merkel se u nedavnoj prošlosti smatrala jednim od međunarodnih lidera koji su najsnažnije podržavali reforme predsednika Vučića i Srpske napredne stranke. Međutim, ocene da reforme ne napreduju i da postoji mnogo odlaganja se povećavaju iz godine u godinu. Da li očekujete da će ove ocene uticati na tempo pristupanja Srbije tokom nemačkog predsedavanja?

TŠ: Nemačka snažno zagovara perspektivu članstva u EU svih zemalja Zapadnog Balkana i, samim tim, neophodnih reformi koje pomažu državama da se pripreme za članstvo. Uveren sam da će nova Vlada Srbije, na osnovu veoma snažnog mandata koji je dobila na izborima, ispuniti svoje obaveze i povećati tempo reformi. Spremni smo da pomognemo što je više moguće, našim sredstvima i sposobnostima. Tempo pregovora o pristupu zasniiva se na napretku u ključnim oblastima neophodnih reformi, kao što su borba protiv korupcije, sloboda medija i vladavina prava.

EWB: U kontekstu parlamentarnih i lokalnih izbora, izborni uslovi, posebno medijsko izveštavanje, već neko vreme su u fokusu u Srbiji. Deo opozicije odlučio je da bojkotuje izbore. Koliko visoko je tema slobodnih izbora na agendi Nemačke kada je reč o Srbiji?

TŠ: Povećavanje medijskih sloboda i pluralizma bila je važna tema već dugo, ne samo pre i tokom izbora. To je veoma važan uslov za svaku državu kandidata. Izveštaji o napretku Evropske komisije jasno se osvrću na postojeće nedostatke. Građani će jedino moći da odlučuju na osnovu informacija ukoliko nezavisni mediji mogu slobodno da rade svoj posao i ako je ceo spektar mišljenja i političkih alternativa dovoljno pokriven u medijima. Verujemo da će se primenom medijske strategije situacija znatno poboljšati u Srbiji.

EWB: Postoje li ozbiljni nesporazumi između Sjedinjenih Država i Nemačke kada je reč o normalizaciji odnosa Beograda i Prištine? Da li očekujete da će se ovaj proces ubrzati u drugoj polovini 2020?

TŠ: Brisel ima vodeću ulogu u posredovanju u političkom dijalogu. Uveren sam da će vlade u Prištini i Beogradu iskoristiti momentum kako bi zajedno sa specijalnim predstavnikom Miroslavom Lajčakom počeli da rešavaju kontroverzne teme koje su još na stolu – za dobro građana Srbije i Kosova. Cenim inicijativu naših američkih prijatelja za postizanje napretka u oblasti ekonomije i povezanosti. Takođe, cenim sve napore da se stvori atmosfera koja će podstaći dijalog o normalizaciji u Briselu.

**Intervju je preuzet s portala European Western Balkans: <https://europeanwesternbalkans.rs/>*

Novi budžet EU

DO ISTORIJSKOG DOGOVORA

U duhu Šumanove deklaracije, kojom je solidarnost utkana u same temelje Unije, a koja je ponovo bila na testu, može se zaključiti da ono što je napisano pre 70 godina i dalje važi: „Evropa neće nastati odjednom, ili prema jedinstvenom planu. Biće izgrađena [prim. autor očuvana] kroz konkretna postignuća koja stvaraju de facto solidarnost.“

Poslednjih meseci, Evropska unija se, kao i čitav svet, suočava s krizom dosad neviđenih razmera, koja je stavila na test njene kapacitete za rešavanje iste. Kako bi uspešno odgovorila na posledice krize, jasno je da Unija mora delovati koordinisano i solidarno. Od trenutka kada je preuzela predsedavanje Savetu EU od Hrvatske, Nemačka je kao glavni zadatak označila usvajanje višegodišnjeg budžeta i zajedničkog fonda za oporavak Evrope.

Do ovog cilja se nastojalo doći u više etapa od februara 2020. godine sa izmenjenom dinamikom i prioritetima sve do Samita lidera EU, čije je održavanje prvobitno planirano za 17–18. jul, i koji je trebalo da rezultira sveobuhvatnim dogovorom lidera država članica na čelu s predsednikom Evropskog saveta Šarlom Mišelom.

Iako su evropski zvaničnici nastupali u duhu parole: „Odbacimo pristup svako za sebe, nastavimo dalje zajedno za oporavak Evrope“, ipak je došlo do problema, posebno s tzv. štedljivom četvorkom – Holandija, Švedska, Austrija i Danska, kojima se priključila i Finska. Ova grupa država članica protivila se načelu da se pomoć mahom upućuje u vidu bespovratne pomoći, a ne kredita, te se umesto prvobitnih 500 milijardi evra, koliko je bilo ponuđeno u francusko-nemačkom planu, govorilo o sumi od 390 milijardi.

Ono što je ključno za dobijanje bespovratnih sredstava je da će ona biti uslovljena ostvarivanjem dogovorenih ciljeva iz planova za oporavak i otpornost. Pritom, prvi put se ističe poseban značaj poštovanja vladavine prava, na osnovu kog će se uvesti režim uslovljavanja u cilju zaštite budžeta i novog instrumenata za pomoć.

Posebna poteškoća kod usaglašavanja finansijskog okvira jeste i Bregzit i činjenica da su nacionalne vlade i institucije EU morale da zakrpe rupu od oko 10 milijardi evra, koliko je iznosio doprinos budžetu EU od strane Ujedinjenog Kraljevstva. Bez obzira na sve, Samit je počeo 17. jula i, umesto planirana dva dana, potrajao čitavih pet dana. U ranim jutarnjim satima 21. jula, Šarl

Izvor: BOŠ arhiva

Mišel zajedno s predsednicom Evropske komisije Ursulom fon der Lajen, izgovorio je sada već istorijsko: „Dogovor!“ (Deal!). Ovim Samitom je još jednom potvrđeno da je pregovaranje tète-à-tète najefikasniji način da se evropski lideri navedu da razmišljaju u pravcu evropske solidarnosti, a da po strani ostave pojedinačne interese svojih nacionalnih država.

Šta su zapravo dogovorili Evropski lideri?

Višegodišnji finansijski okvir

Lideri 27 država članica EU, predvođeni i koordinisani predsednikom Evropskog saveta Šarlom Mišelom, postigli su dogovor o sveobuhvatnom paketu vrednom 1,824.3 milijarde evra, koji objedinjuje višegodišnji finansijski okvir (*Multiannual Financial Framework – MFF*) i sredstva za zajednički fond za oporavak, nazvan EU sledeće generacije (*Next Generation EU*).

Višegodišnji finansijski okvir, odnosno dugoročni budžet za period od sedam godina (2021–2027), čija vrednost iznosi 1,074.3 milijarde, omogućice EU da ostvari svoje dugoročne ciljeve u sledećim oblastima:

- Jedinstveno tržište, inovacije i digitalizacija;
- Kohezija, otpornost i vrednosti;
- Prirodni resursi i životna sredina;
- Migracije i upravljanje granicama;
- Bezbednost i odbrana;
- Susedstvo i svet;
- Evropska javna uprava.

Uz to, Višegodišnjim finansijskim okvirom je predviđeno da, u skladu sa ostvarivanjem klimatskih ciljeva Unije do 2030,

1 <https://www.politico.eu/article/charles-michel-the-mff-budget-deal-and-the-art-of-the-terrace-tete-a-tete/>

Sporazumom iz Pariza i cilju o klimatskoj neutralnosti do 2050, 30% ukupnih troškova u okviru ovog okvira i sredstava iz zajedničkog fonda bude usmereno na projekte vezane za klimatske ciljeve.

U ranim jutarnjim satima 21. jula, Šarl Mišel zajedno s predsednicom Evropske komisije Ursulom fon der Lajen, izgovorio je sada već istorijsko: „Dogovor!“ (Deal!). Ovim Samitom je još jednom potvrđeno da je pregovaranje tête-à-tête najefikasniji način da se evropski lideri navedu da razmišljaju u pravcu evropske solidarnosti, a da po strani ostave pojedinačne interese svojih nacionalnih država.

EU sledeće generacije

Uz Višegodišnji finansijski okvir dogovoren je i Zajednički fond za oporavak – EU sledeće generacije, koji podrazumeva da će Komisija moći da pozajmi do 750 milijardi evra na tržištima. Od toga, 390 milijardi evra iz paketa će biti dodeljeno u vidu bespovratne pomoći državama članicama, dok će 360 milijardi evra biti isplaćeno u vidu zajmova koji bi bili vraćani zajedničkim snagama država članica do 2058. godine. Iznosi raspoloživi u okviru ovog instrumenta biće raspoređeni u sedam pojedinačnih programa:

- Instrument za oporavak i otpornost (Recovery and Resilience Facility (RRF)): 672,5 milijardi evra (kredit: 360 milijardi evra, grantovi: 312,5 milijardi evra)
- ReactEU: 47,5 milijardi evra
- Horizon Evropa: 5 milijardi evra
- InvestEU: 5,6 milijardi evra
- Ruralni razvoj: 7,5 milijardi evra
- Fond za pravednu tranziciju (JTF): 10 milijardi evra
- RescEU: 1,9 milijardi evra.

Uz Višegodišnji finansijski okvir dogovoren je i Zajednički fond za oporavak – EU sledeće generacije, koji podrazumeva da će Komisija moći da pozajmi do 750 milijardi evra na tržištima. Od toga, 390 milijardi evra iz paketa će biti dodeljeno u vidu bespovratne pomoći državama članicama, dok će 360 milijardi evra biti isplaćeno u vidu zajmova.

Uslovi za dobijanje sredstava

U skladu s načelima dobrog upravljanja, države članice će pripremiti nacionalne planove za oporavak i otpornost za period od 2021. do 2023, a koji moraju ići u prilog ostvarivanju ciljeva zelene i digitalne tranzicije.²

Ono što je ključno za dobijanje bespovratnih sredstava je da će ona biti uslovljena ostvarivanjem dogovorenih ciljeva iz planova za oporavak i otpornost. Pritom, prvi put se ističe poseban značaj poštovanja vladavine prava, na osnovu kog će se uvesti režim uslovljavanja u cilju zaštite budžeta i novog instrumenata za pomoć.

Planirani višegodišnji budžet i zajednički fond za oporavak imaju dakle cilj da: „poprave štetu koju je naneo Covid-19, reformišu ekonomije, preurede društva“, te su stoga tri ključne reči koje opisuju dogovoreno na specijalnom samitu: „konvergencija, otpornost i transformacija“.

Međutim, da ovaj istorijski dogovor ne bi postao samo istorija neophodno je da ga potvrde države članice i Evropski parlament, koji je već izrazio svoje zadovoljstvo Fondom za oporavak, ali ne i budžetom³. Formalne odluke se još čekaju.

U duhu Šumanove deklaracije, kojom je solidarnost utkana u same temelje Unije, a koja je ovim dogovorima o budžetu ponovo bila na testu, može se zaključiti da ono što je napisano pre 70 godina i dalje važi: „Evropa neće nastati odjednom, ili prema jedinstvenom planu. Biće izgrađena [prim. autor očuvana] kroz konkretna postignuća koja stvaraju de facto solidarnost“.

*Andrijana Lazarević,
Beogradska otvorena škola*

² <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2020/07/17-21/>

³ Više na: <https://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/arhiva-vesti/291/2020/07/22/evropski-parlament-zadovoljan-fondom-za-oporavak-ne-i-budzetom.html>

Sektor rada i zapošljavanja

VREME JE ZA ULAGANJE U LJUDE

Revidirane procene OECD-a ukazuju na pad od 60% u međunarodnom turizmu u 2020. godini, s mogućnošću porasta na 80% ako se oporavak odloži do decembra. Mnoge zemlje sada ulaze u novu izazovnu fazu u kojoj paralelno rade na suzbijanju pandemije i na oporavku turističkog sektora. Mere koje su donete sada oblikovaće sektor turizma u budućnosti.

Pandemija virusa korona ostavlja, na globalnom planu, velike posledice po javno zdravlje, ekonomiju i tržište rada. Mere samostalacije, prekidi u poslovanju, ograničavanje kretanja i putovanja, zatvaranje javnih obrazovnih ustanova, rad od kuće ili rad uz poštovanje novih i stalno promenljivih higijensko-tehničkih mera za sprečavanje širenja zaraze (poput skraćenog radnog vremena, ograničeno broja ljudi u prostoriji, korišćenja zaštitnih maski, držanja minimalnog odstojanja i drugih), uslovi su najveću i najrasprostranjeniju promenu u sektoru rada i zapošljavanja širom sveta. Velike ekonomske pometnje, nastale usled trajanja pandemije, uticale su na 3,3 milijarde svetske radne snage. Usled povećanja broja delimičnih ili potpunih ekonomskih zastoja, koji ograničavaju poslovanje i kretanje ogromne većine radnika, za mnoge poslodavce je postalo nemoguće raditi, dok su drugi doživeli dramatične promene u modelima rada.

Naime, uslovi rada pod pritiskom od zaraze kako nas, tako i naših najbližih, pojačana neizvesnost i strah, sveukupni osećaj isključenosti usled izolacije i rada od kuće pod različitim okolnostima, primorali su zaposlene na globalnom nivou, da istraže nove modele u poslovanju, komunikaciji, organizaciji vremena, vođenju i upravljanju uopšte.

Ugroženi i ugroženiji

Prema analizi Međunarodne organizacije rada (ILO – *International Labour Organization*), prvu polovinu 2020. godine obeležilo je zatvaranje brojnih poslovnih objekata, čime je veliki broj radnika poslat da radi od kuće. Procena Međunarodne organizacije rada govori da je 93% radnika na globalnom nivou u proteklom mesecima nastavilo da radi svoj posao pod uticajem nekih restriktivnih mera usvojenih u cilju zdravstvene zaštite. Gubici u radnim satima pogoršali su se tokom prve polovine 2020. godine, dodatno utičući na pogoršanje ekonomske situacije, posebno u razvijenim zemljama. Tokom prvog tromesečja 2020. godine, izgubljeno je 5,4% globalnih sati, što je ekvivalentno sa 155 miliona radnih mesta s punim radnim vremenom, u odnosu na četvrti kvartal 2019. godine. Procenjuje se da će gubici radnih sati za drugi kvartal 2020. godine dostići 14% procenata širom sveta, što je ekvivalentno sa 400 miliona poslova s punim radnim vremenom, s najvećim smanjenjem 18,3% koji se javljaju u Sjedinjenim Američkim Državama.

Izvor: <https://www.hcamag.com/>

Faktori koji utiču na smanjenje broja radnih sati razlikuju se u svakoj zemlji. U nekim zemljama to su skraćeno radno vreme i uzimanje prinudnih godišnjih odmora ili bolovanja, dok je u drugim zemljama to porast nezaposlenosti i opšta neaktivnost na tržištu rada. Od početka krize zabeležen je nesrazmeran uticaj pandemije na ženski deo populacije. Zapošljivost žena, uprkos napravljenim pomacima u poslednjoj deceniji, ponovo je pod rizikom od nazadovanja, s obzirom da veliki broj žena radi na poslovnim pozicijama koje su u prvim linijama odbrane tokom trajanja krize, kao što su: zdravstveni sektor, socijalna zaštita, ugostiteljstvo, trgovina itd.

Prema izveštaju ESCO (*European Skills/Competences Qualifications and Occupations*), od zaraze su najugroženiji radnici u sektorima: ugostiteljstva, trgovine, zdravstva, finansijsko-administrativnog sektora, umetnosti, zabave, rekreacije i transporta, dok je industrija koja je pretrpela najveće finansijske gubitke definitivno turizam i to u svim svojim segmentima – hotelijerstvu, ugostiteljstvu, agencijskom poslovanju, avio-industriji itd.

Najugroženiji najviše i pogodeni

Pandemija virusa korona pokrenula je globalnu krizu u turističkoj ekonomiji i time značajno uticala na mnoge ljude, mesta i preduzeća, posebno u zemljama, gradovima i regionima u kojima je turizam važan deo ekonomije. Turizam podstiče međunarodnu razmenu, regionalni razvoj, direktno podržava različite vrste poslova i preduzeća i doprinosi razvoju lokalne ekonomije mnogih mesta. Sektor direktno doprinosi, u proseku, 4,4% bruto društvenog proizvoda (BDP) i 21,5% izvoza usluga u zemlje u okviru Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj – OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) što ga čini vrlo dinamičnim u pogledu zapošljavanja. Doprinos turizma i ugostiteljstva sektoru rada i zapošljavanja, u zemljama EU iznosi u proseku 6,19%, u pojedinim zemljama i više. Ovaj

sektor je vodeći izvor zapošljavanja i otvaranja brojnih radnih mesta, koji obezbeđuje poslove za mnoge niskokvalifikovane, sezonske, honorarne i privremene radnike.

U normalnim uslovima, ovaj sektor pomogao bi zapošljavanju različitih ugroženih grupa: migranata, žena, studenata, kao i radnika starije populacije, ne samo u većim gradovima nego i u udaljenim ruralnim područjima, primorskim oblastima i drugim često ekonomski ranjivim destinacijama. Usled uticaja pandemije i smanjenog kapaciteta u funkcionisanju brojnih grana ove industrije, mnogi od ovih poslova biće direktno pogođeni krizom.

Revidirane procene OECD-a ukazuju na pad od 60% u međunarodnom turizmu u 2020. godini, s mogućnošću porasta na 80% ako se oporavak odloži do decembra. Mnoge zemlje sada ulaze u novu izazovnu fazu u kojoj paralelno rade na suzbijanju pandemije i na oporavku turističkog sektora. Ponovno otvaranje i obnova rada turističkih destinacija zahteva zajednički i koordinisan pristup. Mere koje su donete sada oblikovaće sektor turizma u budućnosti. Glavna zabrinutost u ovim neizvesnim okolnostima jesu uslovi pod kojima će biti moguće otvoriti i ponovo pokrenuti poslovanje u sektoru turizma.

U normalnim uslovima, sektor turizma pomogao bi zapošljavanju različitih ugroženih grupa: migranata, žena, studenata, kao i radnika starije populacije, ne samo u većim gradovima, nego i u udaljenim ruralnim područjima, primorskim oblastima i drugim često ekonomski ranjivim destinacijama. Usled uticaja pandemije i smanjenog kapaciteta u funkcionisanju brojnih grana ove industrije, mnogi od ovih poslova biće direktno pogođeni krizom.

Predlog novih protokola

Kao odgovor na problem, predstavnici ovog sektora su predložili nove operativne standarde i protokole u kojima se, između ostalog, navodi:

- Ukidanje restriktivnih mera koje se odnose na zabranu putovanja i uvođenje novih zdravstvenih protokola za sigurna putovanja i zaštitu radnika;
- Vraćanje poverenja putnicima kroz stimulaciju potražnje za novim i bezbednim lokacijama za putovanja, kroz razvoj informativnih aplikacija za posetioce i domaće kompanije u cilju promocije turizma;
- Pripremu sveobuhvatnih planova za oporavak turizma, obnovu destinacija, podsticanje inovacija i ulaganja kao i preispitivanje dosadašnjih modela u radu celokupnog turističkog sektora.

Svetski savet za putovanja i turizam (*World Travel and Tourism Council – WTTC*) izdao je globalni protokol pod nazivom *Safe Travels*, dok je 4. maja 2020. godine američka turistička industrija pružila detaljne smernice za rad turističkih kompanija tokom trajanja pandemije s ciljem zaštite kupaca i zaposlenih pod nazivom *Travel in the new normal*. Komitet za globalnu turističku krizu pod vođstvom *UN World Tourism Organization (UNWTO)* je 1. aprila objavio preporuke za vladine akcije u oblasti turizma, usredsređene na tri ključne oblasti: ublažavanje uticaja krize na zaposlenost i likvidnost, zaštita najugroženijih i priprema za oporavak u sektoru turizma.

Iako deluje da je sve stalo u sektoru turizma i da su mnoga vrata zatvorena, ne smemo prevideti jednu oblast u kojoj pandemija pruža priliku za potencijalni razvoj sektora, a to je oblast digitalizacije. Digitalna rešenja se razvijaju kako bi stvorila nove live remote oblike turizma i/ili virtuelna turistička iskustva, kao što je slučaj s nekoliko muzeja koji turistima širom sveta otvaraju svoja virtualna vrata u nastojanju da podrže one koji prolaze kroz duže periode socijalnog distanciranja i samoizolacije.

Otvaranje virtuelnih vrata

Iako deluje da je sve stalo u sektoru turizma i da su mnoga vrata zatvorena, ne smemo prevideti jednu oblast u kojoj pandemija pruža priliku za potencijalni razvoj sektora, a to je oblast digitalizacije. Digitalna rešenja se razvijaju kako bi stvorila nove live remote oblike turizma i/ili virtuelna turistička iskustva, kao što je slučaj s nekoliko muzeja koji turistima širom sveta otvaraju svoja virtualna vrata u nastojanju da podrže one koji prolaze kroz duže periode socijalnog distanciranja i samoizolacije. Prelazak na digitalno takođe menja trendove u radu u sektoru turizma. U tom smislu, sada je pravo vreme za edukaciju i ulaganje u osoblje. Onlajn-platforme za učenje nikada nisu bile dostupnije, pristupačnije i bogatije sadržajem. Jedna od takvih onlajn-platforni za unapređivanje usluga u HORECA sektoru, nedavno je dostupna i kod nas na sajtu www.horecaccess.eu. Sada je vreme za praktično kovanje solidarnosti, razumevanja i društvene odgovornosti. Vreme je da svi zajedno istražimo, uprkos brojnim preprekama, na koje načine možemo pomoći jedni drugima.

Uprkos činjenici da još uvek ne znamo kako će izgledati svet posle krize, sada je vreme da se gradi i ulaže u ljude koji će biti tu kada kriza prođe.

*Jelena Amzirkov,
Beogradska otvorena škola*

Dekarbonizacija u doba pandemije¹

ŽIVOT U KRIZI – TRAJNO STANJE ILI TRENUTNA OKOLNOST

Sećate li se šta ste radili onog dana kada ste prvi put čuli za virus korona? Delovalo je kao daleka, nerealna i za vaš život ne preterano važna vest. A sećate li se šta ste radili poslednjeg dana, pre nego što je epidemija proglašena u Srbiji? I šta ste uradili nakon što se virus uselio u našu državu? Život vam se promenio iz korena. Sada čekate da pandemija prođe, da steknete imunitet, da proizvedu vakcinu... pa da vam se život vrati u normalu. Klimatske promene su, poput pandemije izazvane virusom korona, globalna pretnja. Ali, za razliku od pandemije, protiv klimatskih promena nema vakcine i povratak u normalu je malo verovatan.

Ma koliko strašne posledice pandemija sa sobom nosila, sa gotovo 9 miliona obolelih i 465.000 umrlih, ona nam je donela i jednu neočekivanu priliku. Prvi put smo mogli da vidimo kako izgleda život kada nestane sve ono šta uzimamo zdravo za gotovo: porodična okupljanja, slobodno kretanje, izlazak iz kuće, putovanja i planiranje narednog meseca ili godišnjeg odmora. Životi su nam postali nepredvidivi. Pandemija nam je nakratko pokazala kako će izgledati život na Zemlji ukoliko ne uspmo

Izmenjeni klimatski uslovi stvaraju uslove za češće pojave pandemija. Promena klime menja prirodna staništa, obrasce kretanja vrsta koje prenose uzročnike zaraznih bolesti, i njihove interakcije s drugim vrstama, što povećava verovatnoću prelaska virusa s jedne na drugu vrstu. Baš kao što se desilo sa SARS-CoV-2. Ove pojave već danas možemo videti, čak i kod nas. Na primer, nekada je pojava tigrastih komaraca i virusa Zapadnog Nila kod nas bila nezamisliva.

da dostignemo ciljeve globalnog Pariskog dogovora i zadržimo zagrevanje planete ispod 2°C do kraja ovog veka.

Izmenjeni klimatski uslovi stvaraju uslove za češće pojave pandemija. Promena klime menja prirodna staništa, obrasce kretanja vrsta koje prenose uzročnike zaraznih bolesti, i

Izvor: <http://www.bos.rs/ekz/vesti/>

¹ Tekst je izrađen uz podršku Otvorenog regionalnog fonda za Jugoistočnu Evropu – Energetska efikasnost (ORF-EE) koji sprovodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH u ime Nemačkog saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ). Stavovi izneti u tekstu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove GIZ-ovog Otvorenog regionalnog fonda za Jugoistočnu Evropu – Energetska efikasnost (ORF-EE), kao ni Beogradskog fonda za političku izuzetnost (BFPE).

njihove interakcije s drugim vrstama što povećava verovatnoću prelaska virusa s jedne na drugu vrstu. Baš kao što se desilo sa SARS-CoV-2. Ove pojave već danas možemo videti, čak i kod nas. Na primer, nekada je pojava tigrastih komaraca i virusa Zapadnog Nila kod nas bila nezamisliva. Danas su ova i mnoge druge tropske bolesti prisutne u Srbiji i na evropskom kontinentu. Klimatske promene će stvoriti uslove za lančane posledice kriza koje budu nastajale nakon pojave pandemija. Svedoci smo snažnog udara pandemije na globalnu ekonomiju. Međutim, oporavak će otežavati ekstremni klimatski uslovi čiji smo svedoci u poslednjoj deceniji: nezapamćeni vrela talasi u Evropi pa čak i na njenom severu, ogromni požari koji se javljaju od Australije do Sibira, sve učestalije poplave, suše i uragani. Svi ovakvi ekstremni vremenski uslovi će usporavati ekonomski oporavak. A u pojedinim zemljama ga učiniti i nemogućim. Već sada Svetska banka procenjuje da će zbog pandemije između 40 i 60 miliona ljudi biti gurnuto ispod granice ekstremnog siromaštva. Očekuje se da će ekonomije do 2023. biti u deficitu više od 30 milijardi dolara. I sve to su posledice samo jedne krize, tokom jedne godine. Klimatske promene imaju potencijal da izazivaju ovakve lančane krize, tokom dužeg niza godina, kako nas upozoravaju naučnici. Ukoliko ne dostignemo ciljave globalnog Pariskog dogovora, ekonomske i zdravstvene posledice izmenjenih klimatskih uslova biće ogromne. Poveznice između klimatskih promena i pandemije su kompleksne, kao same ove pojave. Faktori koji uzrokuju klimatske promene (sagorevanje fosilnih goriva, koje izaziva i zagađenje vazduha) dovode se u vezu s težinom ishoda zaraze virusom korona. Nedavna istraživanja pokazala su da su posledice pandemije mnogo teže u oblastima u kojima je vazduh zagađen.

Svuda oko nas države razvijaju otporne energetske sisteme i napuštaju zastarele tehnologije. Jedino Srbija i Bosna i Hercegovina nastavljaju da planiraju izgradnju novih termoelektrana na uglj, kojima će svoje ekonomije vezati za fosilna goriva još najmanje 40 godina.

Dakle, pandemija ili dekarbonizacija?

Pandemija je svet zatekla u momentu kada su globalni pregovori oko sprovođenja Pariskog dogovora bivali sve neizvesniji. Masovni klimatski štrajkovi širom sveta i sve veći pritisak javnosti usmeravali su države ka povećanju ambicije u vezi sa smanjenjem emisija. Trebalo je da 2020. godina bude ključna za dekarbonizaciju globalne ekonomije. Nova Evropska komisija je kao oskosnicu svog mandata svetu predstavila **Evropski zeleni dogovor** – glavnu razvojnu strategiju Unije koja će evropski kontinent pretvoriti u prvi klimatski neutralan kontinent do 2050. godine, a građanima EU doneti nove poslove i kvalitetan, prosperitetan i bezbedan život.

A onda se desila pandemija. I silovit udarac na ekonomiju.

Vlade širom sveta donosile su hitne pakete mera za podršku i oporavak ekonomije. Evropska komisija predstavila je plan

oporavka, kao nastavak politika iznetih u Evropskom zelenom dogovoru. Ovaj plan, vredan 1.850 milijardi evra, treba da EU omogući ekonomski razvoj kroz zelenu tranziciju i digitalizaciju. Iako brojne organizacije koje se zalažu za očuvanje životne sredine upozoravaju da je nedovoljna opredeljenost od 25% predstavljenog budžeta za klimatsku akciju, predstavljeni plan je korak u dobrom smeru, budući da ekonomski razvoj zasniva na cirkularnoj ekonomiji, energetskej tranziciji, razvoju zelenih poslova i klimatskoj neutralnosti. Osim EU, mnoge druge zemlje širom planete okreću se oporavku od trenutne krize koji će se bazirati na dekarbonizaciji i zelenim politikama. Međunarodna agencija za energetiku predstavila je predlog za održivi oporavka, koji će zemljama omogućiti ekonomski razvoj uz dekarbonizaciju. Predlog pokazuje da je sadašnji momenat jedinstvena prilika da vlade širom sveta ubrzaju ekonomski rast, kreiraju milione novih poslova, uz istovremeno smanjenje globalnih emisija gasova sa efektom staklene bašte, pokazujući da je dekarbonizacija put za oporavak od pandemije.

Imajući u vidu promene regionalne, evropske i globalne energetske politike i očiglednu neophodnost borbe protiv klimatskih promena i prilagođavanje na njihove posledice, možda je vreme da se zapitamo: da li treba svoju budućnost zasnivati na energetskej politici koja je osmišljena u prošlom veku? Ili treba prihvatiti realnost i dekarbonizaciju u doba oporavka od pandemije videti kao šansu za izgradnju otpornog, održivog, zdravog društva.

Dekarbonizacija u komšiluku

Dok EU i ostatak sveta koračaju ka klimatskoj neutralnosti, dekarbonizacija u regionu ima različite oblike. Severna Makedonija je prva zemlja regiona koja je najavila napuštanje proizvodnje energije iz uglja do 2030. Crna Gora je napustila planove za izgradnju nove termoelektrane Pljevlja II. Grčka i Mađarska su napravile planove za napuštanje uglja do 2028. odnosno 2030. godine. Hrvatska i Rumunija su već pre nekoliko godina napustile planove za izgradnju novih termoelektrana na uglj. U Sloveniji je izgradnja poslednje termoelektrane Šoštanj 6 praćena korupcijom i ekonomskom neodrživošću. Svuda oko nas države razvijaju otporne energetske sisteme i napuštaju zastarele tehnologije. Jedino Srbija i Bosna i Hercegovina nastavljaju da planiraju izgradnju novih termoelektrana na uglj, kojima će svoje ekonomije vezati za fosilna goriva još najmanje 40 godina. Srbija je početkom godine usvojila pregovaračku poziciju za Poglavlje 27 i postavila svoje ključne strateške prioritete u zaštiti životne sredine i borbi protiv klimatskih promena. Bez sumnje, to je donošenje klimatskog zakona i usvajanje Strategije nisko-ugljeničnog razvoja. Međutim, nijedan od ova dva dokumenta nije usvojen, nakon višegodišnjeg odlaganja.

Ekonomski položaj zemalja Zapadnog Balkana je i pre krize izazvane pandemijom bio nepovoljan. Treba računati da će

posledice krize biti u najmanju ruku uporedive s posledicama svetske ekonomske krize iz 2008. Imajući u vidu promene regionalne, evropske i globalne energetske politike i očiglednu neophodnost borbe protiv klimatskih promena i prilagođavanja na njihove posledice, možda je vreme da se zapitamo: da li treba svoju budućnost zasnivati na energetskej politici koja je osmišljena u prošlom veku? Ili treba prihvatiti realnost i dekarbonizaciju u doba oporavka od pandemije viditi kao šansu za izgradnju otpornog, održivog, zdravog društva?

Janez Kopač, direktor Sekretarijata Energetske zajednice, smatra da je za zemlje regiona sadašnja prilika za zaokret u razvoju energetske sistema verovatno poslednja. U narednim mesecima i godinama ekonomiju će preplaviti sredstva državne pomoći koja treba da ublaži posledice trenutne krize. Kopač smatra da ovu pomoć treba usmeriti na razvoj niskouglednih tehnologija umesto na održavanje zastarelih tehnologija zasnovanih na uglju.

Ono što klimatsku krizu, koja će nastati ako prekoračimo taj prag od 2°C, razlikuje od krize izazvane pandemijom je to što za nju vakcine nema. Kada jednom pređemo taj prag, povratak na normalan način života više neće biti moguć. Kriza će biti nova realnost za društvo, a činiće je: suše, požari, pandemije, nestašice vode, borba za resurse, nedostatak hrane, izumiranje živog sveta i kolaps globalnog ekosistema i ekonomije koja od tog ekosistema zavisi.

Ima li nade za ovaj svet?

Globalna pandemija izazvana novim virusom korona stavila je svet pred izazov bez premca. Reakcija je morala biti brza, dok je virus osvajao planetu, zatvorio preko tri milijarde ljudi i, prvi put nakon Drugog svetskog rata, zaustavio svet na više od dva meseca. Donete mere zaustavile su globalnu ekonomiju i ugrozile desetine miliona ljudi širom sveta. Pre samo šest meseci ovo je bilo nemoguće i zamisliti.

Ipak, ova kriza nam je dala priliku da naučimo da je moguće delovati brzo kada prepoznamo jasno i bez dvoumljenja da nam preti opasnost. Pandemija i zaustavljanje ekonomije dovele su do pada emisija sa efektom staklene bašte od gotovo 5,5%. Međutim, ako želimo da sprečimo dalje klimatske promene, globalne emisije moraju padati još više, u proseku oko 7,6% godišnje. Ovo govori o veličini globalnih napora neohodnih za sprečavanje nepovratnih promena klime. Ali istovremeno pokazuje da su ovakvi napori mogući.

U pogledu dekarbonizacije nauka je jasna, opasnost od klimatskih promena je tu, i imamo samo desetak godina da ublažimo njene posledice. Ono što klimatsku krizu, koja će nastati ako prekoračimo taj prag od 2°C, razlikuje od krize izazvane pandemijom je to što za nju vakcine nema. Kada jednom pređemo taj prag, povratak na normalan način života više neće biti moguć. Kriza će biti nova realnost za društvo, a činiće je: suše, požari, pandemije, nestašice vode, borba za resurse, nedostatak hrane, izumiranje živog sveta i kolaps globalnog ekosistema i ekonomije koja od tog ekosistema zavisi.

Pandemija nam je pokazala da je globalna, ujedinjena akcija moguća. Ekonomski oporavak od trenutne pandemije je jedinstvena prilika za dekarbonizaciju i razvoj otpornog, održivog društva, a sledeća decenija će biti ključna za očuvanje života i društva koje danas poznajemo.

*Mirjana Jovanović,
Beograadska otvorena škola*

Obrazovanje i pandemija

ĐACI KAO AKTERI, A NE PASIVNI PRIMAOCI ZNANJA

Najveći pozitivni i negativni aspekti procesa učenja na daljinu predstavljaju: nerealna očekivanja nastavnika, ali i samog Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja; važnost vršnjačke edukacije i vršnjačke podrške; osećaj povratne informacije; pitanje da li će kroz ovaj proces učenici izaći s manje znanja nego što bi to bio slučaj da su pohađali tradicionalnu nastavu.

„Obrazovanje treba da bude usmereno ka punom razvitku ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da unapređuje razumevanje, trpeljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i verskim grupama...“

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima

Uprkos svim promenama i reformama koje je Ministarstvo prosvete unelo u obrazovni sistem, niko nije mogao da predvidi i pripremi tako veliki sistem na ono što nas je zadesilo sredinom marta i potom, mesecima nadalje. Kada se ima u vidu broj nastavnika, učenika, stručnih saradnika, škola u Srbiji, kao

i obrazovnih profila, mora se reći da trud, zalaganje i energija uložena da obrazovni proces nastavi da funkcioniše na daljinu nije prošao neopažen. Otuda, svima koji su ovo poneli na svojim plećima dugujemo ogromnu zahvalnost.

Kao i kada je reč o drugim oblastima života, i obrazovanje je pogođeno pandemijom virusa korona. Kako bi videli koliko je zapravo uticala na obrazovni proces, dovoljno je pomenući samo nekoliko činjenica: velika očekivanja i zahtevi su bili najveći problem za dobru organizaciju praćenja onlajn-nastave i učenje na daljinu čak 45% mladih¹; najveću pomoć u onlajn-učenju učenici/e dobijaju od vršnjaka (56%), a tek 19% od nastavnika²; 36% učenika smatra da sada češće dobijaju povratnu informaciju o svom radu u odnosu na redovnu nastavu³; nešto više od polovine učenika (51%) smatra da su manje naučili kroz onlajn-nastavu u odnosu na redovnu⁴.

1 U-Report „Iskustva mladih pri učenju na daljinu“

2 Ibid.

3 Ibid.

4 Ibid.

Kroz ove četiri stavke već možemo videti najveće pozitivne i negativne aspekte procesa učenja na daljinu, a to su: nerealna očekivanja nastavnika, ali i samog Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja; važnost vršnjačke edukacije i vršnjačke podrške; osećaj povratne informacije; pitanje da li će kroz ovaj proces učenici izaći sa manje znanja nego što bi to bio slučaj da su pohađali tradicionalnu nastavu. U odnosu na to koja je od ovih karakteristika pozitivna, a koja negativna, možemo, ali i moramo raditi na njima.

Srednjoškolci u obrazovanju ne smeju biti uključeni samo kao pasivni primaoci znanja, već kao ravnopravni akteri i pokretači promene već zastarelog sistema.

U odnosu na EU zemlje možemo primetiti dosta sličnosti s našom situacijom. Učenici su premoreni i pod velikim pristikom, kvalitet naučenog opada, psihološki uticaj koji cela situacija ostavlja na učenike, nastavnike i roditelje je ogroman, nastavnici nemaju iskustva s radom na daljinu – neki su od problema koje smo delili u ovom periodu.

Uključenost srednjoškolaca

Značajna je činjenica da je 99% učenika u osnovnim i srednjim školama u realizaciji nastave na daljinu bilo uključeno, dok je u školama za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom obuhvat iznosio 93%⁵.

Takođe, neki od problema sa kojim su se suočili podjednako nastavnici i učenici jesu nedovoljno specifične instrukcije Ministarstva prosvete. S jedne strane, nastavnicima je ovo dalo vetar u leđa i mogli smo da vidimo njihovu veliku kreativnost u realizaciji nastave, dok je, s druge strane, učenicima nedostajalo da kažu šta bi njima odgovaralo i šta bi želeli da se koristi. Opet, neophodno je da Ministarstvo prosvete savetuje nastavnike da više uključuju učenike u ovakve procese.

Spremnost nastavnika

Prošle godine, usvojen je novi okvir digitalnih kompetencija nastavnika za digitalno doba, koji je, s obzirom da određuje 24 kompetencije za korišćenje digitalnih medija i informaciono-komunikacionih tehnologija, jedan od značajnijih indikatora na pripremu nastavnika, te je i preporučljivo da se prati postojanje digitalnih kompetencija nastavnika na nivou škole, ne samo tokom pandemije nego i inače.

S druge strane, Ministarstvo prosvete je poslalo dopis školama o ostvarivanju obrazovno-vaspitnog rada učenjem na daljinu za učenike osnovnih i srednjih škola, kojim je okvirno objasnio funkcionisanje ovog procesa i dalo preporuku onlajn-alata koji se mogu koristiti, što je nastavnicima u tom trenutku bilo veoma značajno. U odnosu na EU zemlje, možemo primetiti

dosta sličnosti s našom situacijom. Učenici su premoreni i pod velikim pristikom, kvalitet naučenog opada, psihološki uticaj koji cela situacija ostavlja na učenike, nastavnike i roditelje je ogroman, nastavnici nemaju iskustva s radom na daljinu – neki su od problema koje smo delili u ovom periodu. Sada nam samo ostaje da pratimo da li će ovakva situacija biti i početkom nove školske godine.

Neophodno je, na sistemskom nivou, osigurati uključenost mladih u procese donošenja odluka. Čak i mali korak napred, poput konsultacije učenika u izboru onlajn-alata za rad i učenje, čini ogromnu razliku učenicima od toga da nisu uopšte pitani do toga da su uključeni.

Kako do (dugotrajne) promene?

Neophodno je, na sistemskom nivou, osigurati uključenost mladih u procese donošenja odluka. Čak i mali korak napred, poput konsultacije učenika u izboru onlajn-alata za rad i učenje, čini ogromnu razliku učenicima od toga da nisu uopšte pitani do toga da su uključeni. Naravno, koliko god to možda izgledalo čudno, ne treba stati na tome, već je neophodno ići ka uključivanju učenika na nivou škole, ali i uključivanju predstavnika učenika na nacionalnom nivou u tela i procese koji se tiču svih srednjoškolaca Srbije. Pružanje mladima priliku da učestvuju pokazalo bi želju Srbije da bude u potpunosti demokratska zemlja u kojoj se poštuje pravo na samoreprezentaciju svake društvene grupe, a potom i želju da dostigne standarde demokracije i participativnosti koji već postoje u većini zemalja Evropske unije.

*Aleksandar Nikolić,
Unija srednjoškolaca Srbije (UNSS)*

⁵ Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

⁶ https://www.obessu.org/site/assets/files/2739/obessu_reaction_on_the_impact_of_covid19.pdf

Program nemačkog predsedavanja Savetu EU

ZAJEDNO ZA OPORAVAK EVROPE

Program Nemačkog predsedavanja je podeljen na šest oblasti u kojima se nastoji pružiti sveobuhvatan odgovor na krizu, ojačati uloga EU u svetu i raditi na postizanju napretka u ključnim, ranije zacrtanim ciljevima, kao što su: zaštita klime, digitalni suverenitet i evropska odgovornost u svetu, ali i ubrzano usvajanje novog višegodišnjeg budžeta EU.

Hrvatsko vanredno predsedavanje Savetu Evropske unije završeno je 1. jula kada je Nemačka i formalno započela svoje 13. predsedavanje Savetu EU, koje će trajati do 31. decembra 2020. godine. Ona, uz Portugaliju i Sloveniju, čini deo tzv. tročlanog predsedavanja, koje će trajati do kraja 2021. godine.

Nemačka je postavila vrlo ambiciozne ciljeve koje je, ipak, u više navrata morala da revidira i prilagodi izazovima nastalim usled krize izazvane virusom korona, kao i da svoje prioritete podredi ekonomskom i socijalnom oporavku Evrope. Program Nemačkog predsedavanja je podeljen na šest oblasti u kojima se nastoji pružiti sveobuhvatan odgovor na krizu, ojačati uloga EU svetu i raditi na postizanju napretka u ključnim, ranije zacrtanim ciljevima, kao što su: zaštita klime, digitalni suverenitet i evropska odgovornost u svetu, ali i ubrzano usvajanje novog višegodišnjeg budžeta EU.

Predstavljamo kratak pregled vodećih principa nemačkog predsedavanja:

I Odgovor Evrope na pandemiju Covid-19

Tokom šestomesečnog predsedavanja, Nemačka će raditi na tome da se izlazak iz krize sprovede udruženo i koordinisano,

poboljšanjem instrumenata EU za upravljanje krizama, kako bi se obezbedio održivi ekonomski i socijalni oporavak država članica EU, ali i čitave Evrope.

II Jača i inovativnija Evropa

Zajednički evropski odgovor na pandemiju Covid-19 zahteva preduzimanje neophodnih mera za postizanje ubrzane, održive i digitalne transformacije. Programom je predviđeno zalaganje za inovativnu Evropu, koja je zasnovana na ključnim stubovima širenja digitalnog i tehnološkog suvereniteta, unapređenja konkurentnosti i oblikovanja održive i stabilne finansijske arhitekture.

III Poštena Evropa

Socijalna kohezija, socijalna sigurnost i solidarnost su okosnice poštene Evrope, te Nemačka tokom svog predsedavanja nastoji da podstakne rešavanje socijalnih posledica krize i promoviše dugoročnu perspektivu mladih u društvu, kao i međugeneracijsku solidarnost. U prioritete u ovoj oblasti spadaju i unapređenje rodne ravnopravnosti žena i muškaraca i promovisanje aktivnog civilnog društva.

IV Održiva Evropa

Cilj Nemačkog predsedavanja je i da se održivo i sveobuhvatno prevaziđu ekonomske i socijalne posledice pandemije Covid-19 i na taj način podstakne prelazak na održivu ekonomiju. Ovde se ima u vidu ambiciozna politika klime, životne sredine i biodiverziteta, te održiv razvoj u poljoprivredi i ribarstvu, kao i održiva ruralna područja.

V Evropa bezbednosti i zajedničkih vrednosti

U okviru ovog prioriteta radi se na jačanju osnovnih vrednosti i prava, unapređenju evropske politike migracija i azila i sveukupne bezbednosti građana EU, ali i Evrope u celosti.

Socijalna kohezija, socijalna sigurnost i solidarnost su okosnice poštene Evrope, te Nemačka tokom svog predsedavanja nastoji da podstakne rešavanje socijalnih posledica krize i promoviše dugoročnu perspektivu mladih u društvu, kao i međugeneracijsku solidarnost. U prioritete u ovoj oblasti spadaju i unapređenje rodne ravnopravnosti žena i muškaraca i promovisanje aktivnog civilnog društva.

VI Efikasna Evropska unija za međunarodni poredak zasnovan na pravilima i utemeljen u partnerstvu

U Programu nemačkog predsedavanja ističe se da EU ima značajnu odgovornost da pomogne oblikovanju globalnog poretka u duhu jače međunarodne koordinacije i saradnje, kao i veće održivosti i solidarnosti. To podrazumeva sveobuhvatnu i aktivnu saradnju između EU i SAD. Posebna pažnja biće posvećena i okončanju pregovora sa Ujedinjenim Kraljevstvom. Dalje se ističe da politika prema Kini koju su usvojile sve institucije EU i države članice treba da bude ujedinjena i uravnotežena, oblikovana dugoročnim zajedničkim interesima i vrednostima EU. Jedan od prioriteta je i upravljanje sukobima i promovisanje mira u saradnji sa Evropskom službom za spoljne poslove i Evropskom komisijom.

Pored navedenog, u ostale ključne prioritete Nemačka ističe i verodostojnu perspektivu pristupanja EU za zemlje Zapadnog Balkana, što se ističe kao strateški interes Unije, ali i država Zapadnog Balkana.

*Andrijana Lazarević,
Beogradska otvorena škola*

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

Beogradska otvorena škola

Bulevar oslobođenja 177,
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342

E: eupregovori@bos.rs

W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs

S: facebook.com/BOSPolicyLab

S: twitter.com/BOSPolicyLab

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Ukoliko želite da redovno dobijate bilten
„Progovori o pregovorima”, prijavite se [OVDE](#).

Stalo nam je do Vašeg mišljenja i povratne informacije
– molimo Vas da s nama kontaktirate odgovorom na
mejl eupregovori@bos.rs i pošaljete nam sugestije o tome
kako možemo da poboljšamo ovaj bilten. Takođe, ukoliko
smatrate da bilten nije relevantan za Vaš delokrug rada ili
ako niste zainteresovani da ga primete ubuduće, možete
nam poslati mejl na eupregovori@bos.rs.